

УДК 338.439

JEL Classification: L66, L83

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2019-3.75-4.76.01>

О.Г. Вдовічена, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0003-0768-5519>

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОЇ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ
У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ**

Анотація

У даній статті представлено аналітичну інформацію про ринок кондитерських виробів в Україні, проаналізовано динаміку його розвитку протягом останніх років, досліджено динаміку і обсяги імпорту та експорту вітчизняних кондитерських виробів на міжнародні ринки. Окреслено позитивні тенденції української кондитерської галузі при умові економічної, політичної та соціальної стабільності, а також визначено її важливість для загального економічного зростання та підвищення експортного потенціалу країни. Проаналізовано причини зміни обсягів виробництва кондитерської продукції та її експорту протягом досліджуваного періоду.

Ключові слова: кондитерський ринок, експорт, імпорт, споживач, кондитерські вироби.

Olha Vdovichena, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

<https://orcid.org/0000-0003-0768-5519>

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

**ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION AND THE PROSPECTS
OF DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CONFECTIONERY INDUSTRY
IN DOMESTIC AND INTERNATIONAL DIMENSION**

Summary

This article presents analytical information on the confectionery market in Ukraine, analyzes the dynamics of its development in recent years, and investigates the dynamics and volumes of imports and exports of domestic confectionery products to international markets. Positive tendencies of Ukrainian confectionery industry under the condition of economic, political and social stability are

outlined, as well as its importance for the overall economic growth and increase of the export potential of the country. The reasons of changes in production of confectionery products and their export during the studied period has been analyzed. The purpose of the article is to study and analyze the dynamics of the development of Ukrainian confectionery market, its prospects and place in the structure of the world confectionery industry during the last five years. The specificity of this market, which is directly dependent on the volume of sales on the purchasing power of the population, is also determined. It is taken into consideration that three main groups represent the production of confectionery in Ukrainian market, namely: production of confectionery products from sugar; production of chocolate and chocolate products; bakery production. For each of these groups there are specific factors that depend on the production and sales of products, and the production rate increases due to the increase in production in key segments for each of the selected groups. It is emphasized that modern enterprises of the industry are improving the process of production in order to optimize natural resources, which allows carrying out production and marketing policies that meet the global goals of sustainable development. In terms of stable economic, political and social situation in the country, the domestic confectionery industry in the future will be quite competitive and has a chance to increase and consolidate its position in the world market, while expanding export markets.

Keywords: confectionery market, export, import, consumer, confectionery.

Постановка проблеми. За останні роки кондитерська галузь України зазнала суттєвих трансформацій. Кризові економічні, політичні та соціальні зміни призвели до значного падіння купівельної спроможності населення та створили жорсткі умови конкуренції вітчизняних підприємств кондитерської галузі у боротьбі за споживача. Поряд з тим, кондитерська індустрія в цілому позитивно впливає на економічні процеси як в середині держави так і поза її межами забезпечуючи зайнятість населення, підвищуючи експортний потенціал та об'єми виробництва, активізуючи внутрішню та зовнішню торгівлю, розвиваючи транспортну сферу, підтримуючи суміжні галузі такі як: сільське господарство, являючись одним із провідних споживачів української сільськогосподарської сировини, забезпечуючи попит на цукор, борошно, крохмалю, молоко та молочні продукти тощо.

В кінцевому підсумку активний розвиток кондитерської галузі стимулює зростання ВВП та загального рівня економіки країни. Тому дослідження динаміки його розвитку, розуміння структури і основних взаємозалежностей дасть змогу точніше формувати прогнози та визначати проблемні місця кондитерського ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенням та обґрунтуванням проблемами, перспектив та тенденцій розвитку кондитерської галузі займалися такі науковці як: Л. М. Закревська [2], яка

досліджувала сучасний стан та перспективи розвитку кондитерської промисловості України; Д. О. Корніковський [1], проводив аналіз економічних факторів впливу на кондитерську промисловість; А. І. Тичинська [4] та М. А. Наумова [4] – досліджували динаміку українського кондитерського ринку за сегментами та виробниками; С. М. Махнуша [3] визначала наукові підходи та практичні аспекти оцінки ринкових позицій брэнда (на прикладі галузі шоколадних і кондитерських виробів України) та ін. Поряд з тим, в даній статті представлений більш розгорнутий та актуальний аналіз ринку.

Метою статті є дослідження та аналіз динаміки розвитку українського кондитерського ринку, його перспектив і місця в структурі світової кондитерської промисловості протягом останніх п'яти років.

Виклад основного матеріалу. За останні п'ять років вітчизняна кондитерська галузь планомірно та динамічно розвивається. Така тенденція визначає окремі перспективи розвитку даної галузі як для економіки в цілому, так і для виробничих компаній, які орієнтуються на стратегічний розвиток ринку в майбутньому, а також інвесторів – головною ціллю яких є пошук перспективних ринків/галузей з швидким обертанням капіталу та високим ступенем дохідності. За таких умов українську кондитерську галузь можна вважати перспективною як для розвитку внутрішнього ринку так і для залучення іноземного капіталу, оскільки навіть в умовах повільного відновлення після кризи вона демонструє позитивну загальну динаміку та потенціал.

Стабільний розвиток кондитерської галузі для економіки країни дасть змогу паралельно стимулювати розвиток та зростання об'ємів виробництва у сфері сільського господарства, транспортно-логістичній сфері, торгівлі, підвищити зайнятість населення, а також суттєво підвищити експортний потенціал країни.

Проте, варто пам'ятати, що кондитерський ринок має особливу специфіку і напряму залежить від купівельної спроможності населення. Оскільки кондитерські продукти не належить до продуктів першої необхідності – різке коливання доходів населення прямо пропорційно відображається на ринкових обсягах продажів, а також змінюють споживчу орієнтацію з продуктів високого цінового сегменту на середній та низький. Іншими словами, в умовах економічної нестабільності споживачі, скорочуючи витрати на кондитерську продукцію, віддають перевагу дешевим товарам.

Зміну у обсягах виробництва можна прослідкувати протягом 2015-2016 рр., коли політична та економічна ситуація в країні була не стабільною та напруженою, особливу роль відіграло загострення відносин з Росією – головним експортером кондитерської продукції по окремим групам, а також внутрішня політика держави та загострення бойових дій на сході призвели до зниження виробництва в цілому (рис.1). За цей період було втрачено ряд великих кондитерських фабрик які знаходяться на території Росії (Липецька кондитерська фабрика корпорації «Roshen») [7] та тимчасово окупованих територіях Донецька (кондитерська фабрика «АВК»; виробничі потужності компанії «Конті» у м. Горлівка та Донецьк; фабрика «Конті» в м. Константинівка) та Луганська (кондитерська фабрика «АВК») [9].

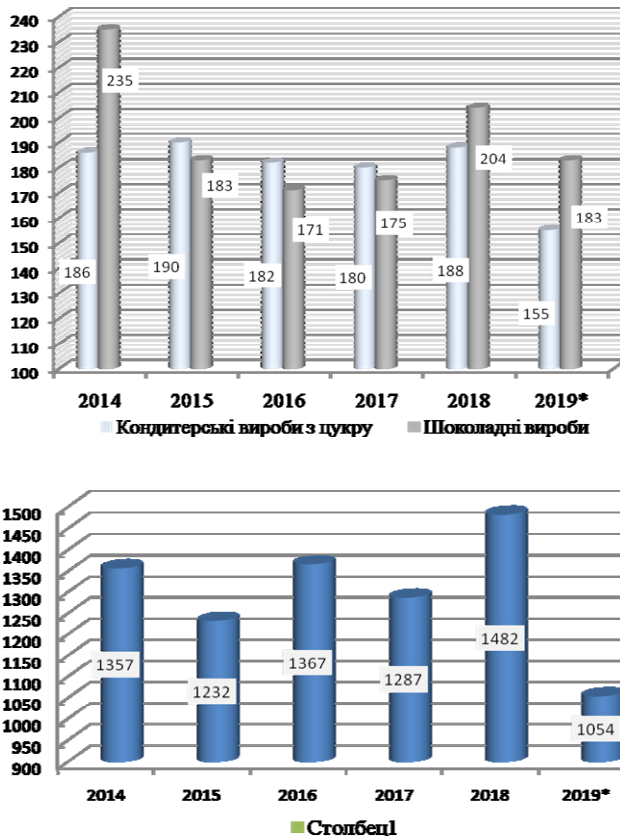

Рис.1. Динаміка виробництва кондитерських виробів протягом 2014-2019 рр., (тис.т)

Джерело: Державна служба статистики

Примітка: *дані за 2019 рік вказані станом на січень-жовтень.

Ситуація ускладнилась зростанням ціни на какао-боби на міжнародному ринку через посуху в Кот-Д'івуарі в 2015 році і зростання попиту на них в Китаї, Індії і Саудівській Аравії. Всі ці фактори стали причинами скорочення виробництва, яке до 2017 року впало приблизно в два рази в порівнянні з 2013-м [9].

В таких умовах вітчизняні виробники кондитерської продукції змушені були шукати нові шляхи для економічного виживання і розвитку. Були відкриті і продовжують відкриватися нові канали експорту. Якщо в першому півріччі 2017 року основними споживачами українського шоколаду були Казахстан, Узбекистан, Молдова, Ірак і Болгарія, то в 2018 році до них додалися Білорусь, Польща, Великобританія і Австрія.

Це говорить про визнання якості української шоколадної продукції на просторах Європи, чому сприяла угода про зону вільної торгівлі з ЄС і завершення до 2018 року адаптації національних стандартів якості до європейських [5].

Як видно з рисунка з 2017 року ситуація почала вирівнюватись і кондитерський ринок на сьогодні демонструє хоча і не стрімке, але стабільне зростання.

Враховуючи те, що виробництво кондитерської продукції на українському ринку можна представити трьома основними групами, а саме: виробництво кондитерських виробів з цукру; виробництво шоколаду та шоколадних виробів; виробництво хлібобулочних кондитерських виробів – для кожної з цих груп властиві специфічні фактори, від яких залежить виробництво та реалізація продукції.

З огляду на це, можна говорити про те, що показник виробництва зростає завдяки збільшенню виробництва в ключових сегментах по кожній з виділених груп. Оцінити динаміку та порівняти основні показники можна за допомогою табл. 1.

Як видно з таблиці протягом аналізованого періоду загальний обсяг вітчизняного виробництва хлібобулочних кондитерських виробів з 2017 року демонструє зростання, яке забезпечується передусім зростанням в окремих сегментах, таких як виробництво печива та вафель [5].

Протягом аналізованого 2018 року загальний обсяг вітчизняного виробництва хлібобулочних виробів становив 975 тис т; частка кондитерського сегменту – 48,4% (471 тис. т). Виробництво тортів у 2018

знизились на 1,7% проти 2017 року (107 тис. т проти 107 тис. т) різниця склала 1857 т. У сегменті сухарів, сушок, грінок і подібних підсмажених виробів спостерігається не велике зростання в порівнянні з минулим роком (+5,6% 2,9 тис. т), середній приріст з 2016 року склав 11,6 %. Внутрішня пропозиція пряників і подібних виробів у 2018 році дещо зменшилась на 5,6% (3,5 тис). Виробництво в сегменті солодкого печива протягом аналізованого періоду 2018 року знизилося на 3,6% (6,1 тис). Вафель і вафельних облаток у 2018 році виробили на 0,25% більше, ніж протягом 2017 року (51,1 тис. т проти 51 тис. т).

Таблиця 1

**Виробництво кондитерської продукції
(у натуральному вираженні) 2014-2019 рр.**

Найменування продукції за Номенклатурою продукції промисловості (НПП)	Код продукції за НПП	Кількість виробленої промислової продукції (валове виробництво)					
		2014	2015	2016	2017	2018	2019 ¹
1	2	3	4	5	6	7	8
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	10.71.11.00	1357051	1232025	1159983	1072579	975053	715590
Торти і вироби кондитерські; вироби хлібобулочні інші...,т	10.71.12.00	120976	96680	102838	107780	105923	13130
Хлібці хрусткі, т	10.72.11.30	975	2895	3415	3191	3679	*
Сухарі, сушки, грінки й аналогічні смажені вироби, т	10.72.11.50	51827	43768	43063	49310	52246	44610
Пряники ..., т	10.72.12.30	48501	35527	34514	32845	29339	24073
Печиво солодке, вафлі частково чи повністю покриті шоколадом ..., т	10.72.12.53	60207	34528	36264	34786	37155	267777
Печиво солодке..., т	10.72.12.55	184301	166954	152858	176753	170687	126705
Вафлі та вафельні облатки (уключаючи солоні...), т	10.72.12.59	54295	47915	49525	51045	51177	42227
Печиво ..., т	10.72.19.40	47635	46512	45010	503557	52622	48098
Шоколад і аналогічні вироби з вмістом какао в брикетах..., т	10.82.21.30	18790	16923	20741	23378	25723	23428
Глазур шоколадна ..., т	10.82.21.70	1493	*	22998	2108	3415	*

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Шоколад у брикетах, пластинах чи плитках з начинкою ..., т	10.82.22.33	4724	3884	4847	7970	10875	11682
Шоколад у брикетах, пластинах чи плитках з доданням зерен зернових культур, фруктів чи горіхів ..., т	10.82.22.35	13415	7374	8806	9088	14272	17464
Шоколад у брикетах, пластинах чи плитках ..., т	10.82.22.39	21840	16459	16495	18582	22226	19652
Цукерки шоколадні з вмістом алкоголю ..., т	10.82.22.43	20910	16221	16385	16740	18060	15592
Цукерки шоколадні ..., т	10.82.22.45	86381	59541	52286	53323	53388	50783
Вироби кондитерські з цукру чи його замінників, з вмістом какао ..., т	10.82.22.60	83455	77183	70319	70335	64351	37648
Шоколад білий, т	10.82.23.30	*	1302	1475	2493	6505	6594
Вироби, покриті цукром, включаючи мигдаль зацукрований, т	10.82.23.63	2935	2903	3655	4398	3937	1765
Гумки, фруктове желе та фруктові пасти у вигляді кондитерських виробів з цукру ..., т	10.82.23.65	39136	38987	39684	40998	45330	37827
Цукерки варені, т	10.82.23.73	26615	27332	29312	23036	21628	23159
Карамелі, тофі (ірис) та солодощі аналогічні, т	10.82.23.75	70515	83700	75591	78154	75090	65519
Вироби кондитерські з цукру інші, н.в.і.у., т	10.82.23.90	41514	33347	31747	34269	38798	26304

Джерело: Державна служба статистики

Примітка: ¹дані за 2019 рік вказані станом на січень-жовтень.

Виробництво шоколаду та шоколадних виробів демонструє зростання у всіх секторах. Найбільше зростання відзначається в основних експортних позиціях – шоколадні цукерки із вмістом алкоголю (+7,3% – 1,3 тис.т) та шоколад у брикетах (16,4% – 3,6 тис.т).

Стабільно протягом 2015-2019 рр. зростає сегмент виробництва білого шоколаду (рис.2). Зауважимо, що за 2014 рік дані про виробництво цієї продукції відсутні. Середній приріст за визначений період складає 29%.

Стабільне зростання цього сегменту протягом досліджуваного періоду можна цілком пов'язати з тим, що дана продукція знаходиться в низькому ціновому сегменті, тобто заощаджуючи споживачі віддають перевагу більш дешевим виробам (наприклад, в порівнянні зі звичайним шоколадом).

Аналогічно пояснюється і стабільне зростання кондитерських виробів з цукру. Виробництво гумок, фруктових желе та фруктових паст з 2015 по 2018 стабільно зростало. У 2018 році в порівнянні з попереднім зміна склала 9,6% (4,3 тис.т).

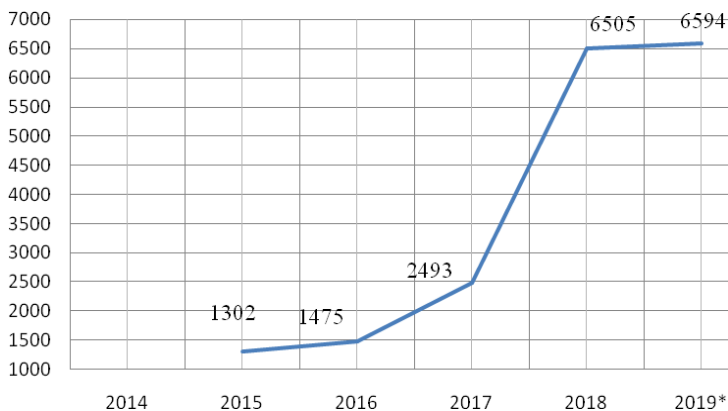

Рис.2. Виробництво білого шоколаду 2015-2019 рр. (т)

Джерело: Державна служба статистики

Примітка: ¹дані за 2019 рік вказані станом на січень-жовтень.

Також можна говорити про часткову залежність ринку кондитерських виробів від сезонних коливань. Враховуючи, що переважна більшість продукції представлена одразу у кількох цінових сегментах (низький, середній, високий та преміум-сегмент) стрімке зростання попиту спостерігається в осінньо-зимовий період. З однієї сторони це можна пов'язати з циклом зимових свят, коли обираються подарунки (це, як правило, продукція високого цінового та преміум-сегменту), а з іншого – саме в холодний період споживачі прагнуть підняти собі настрій та отримати задоволення від споживання солодоців (така продукція може бути представлення як дорогою продукцією так і продукцією у низькому та середньому цінових сегментах).

Така ринкова тенденція підкріплена культурними особливостями та традиціями населення, стилем життя та сімейними звичками. Відтак, споживання кондитерських виробів залишається на високому рівні навіть за умов зниження дохідності населення [8].

За даними Державної служби статистики, експорт українських кондитерських виробів протягом 2016-2019 рр. демонстрував стабільне та динамічне зростання (рис.3).

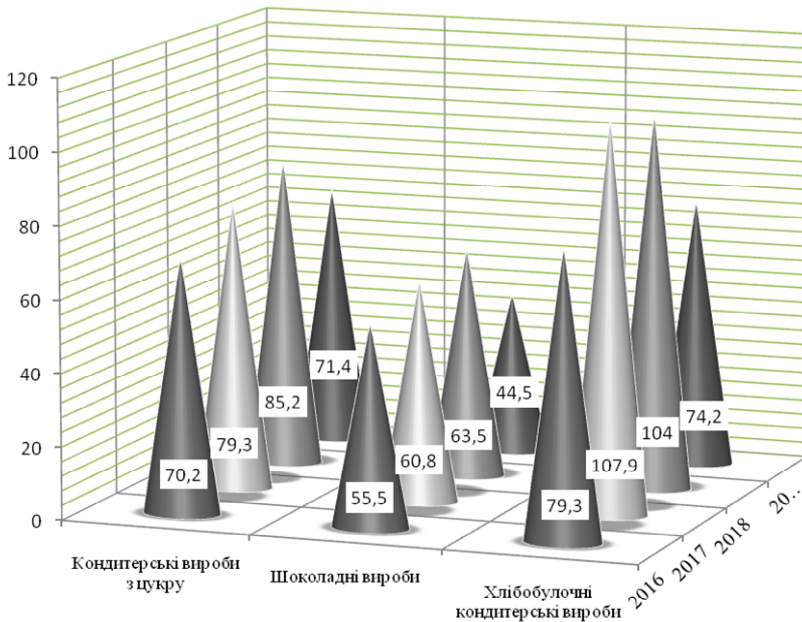

Рис. 3. Динаміка експорту кондитерських виробів протягом 2016-2019 рр. (тис.т)*

Джерело: Державна служба статистики

Примітка: *дані за 2019 рік вказані станом на січень-вересень.

Кондитерських виробів з цукру у 2018 р. було експортовано на 5,9 тис.т (6,9%) більше ніж у 2017 році і на 15 тис.т. (17,7%) більше в порівнянні з 2016 р. Показник приросту у 2017 р. відносно 2016 р. склав 9,1 тис. т, або 11,5%.

В сегменті шоколадних виробів динаміка експорту була наступною: в 2017 р. показник збільшився відносно попереднього 2016 р. на 5,3 тис.т (8,7%), у 2018 р. експорт продовжував зростати і в порівняння з попереднім роком показав приріст 2,7 тис.т (4,3%).

Показники експорту хлібобулочних кондитерських виробів засвідчують активне зростання протягом досліджуваного періоду. Відтак у 2017 р. в порівнянні з 2016 р. приріст склав 28,6 тис.т (26,5%). У 2018 р. показник незначно знизився в порівнянні з попереднім роком – 3,9 тис.т (3,8%) та відносно 2016 р. все ще залишався високим [6].

Показники 2019 року, які були представлені за січень-вересень теж достатньо високі по всіх сегментах і до кінця року очікується позитивна динаміка яка дозволить не тільки досягти відповідності показникам 2018 р., але й перевищити їх.

Основними експортними ринками збуту протягом аналізованого періоду для кондитерських виробів були країни ближнього зарубіжжя: Білорусь, Польща, Румунія, Молдова, а також Казахстан, Узбекистан, Ємен, Ірак та ін.(табл.2)

Динаміка імпорتنих поставок також демонструє зростання за всіма сегментами (рис.4.). Основним імпортними позиціями є желейні цукерки, льодяникові карамелі, а також бісквіт, який постачає Туреччина.

Таблиця 2

Основні експортні позиції за сегментами та країнами-експортерами

Країна експортер	Експортні позиції за сегментами		
	Кондитерські вироби з цукру	Шоколадні вироби	Хлібобулочні кондитерські вироби
1	2	3	4
Польща	желейні цукерки, льодяникова карамель, білий шоколад, тоффі, соняшникова цукрова халва, попкорн зі смаком карамелі, жувальний зефір		
Білорусь	глазур кондитерська, карамель, білий шоколад, десертний соус, желейні цукерки	шоколадна глазур, цукерки глазурані, молочний шоколад, десертний соус, шоколадні цукерки, зефір глазураний	вафлі покриті шоколадом, солодке сухе печиво, бісквітні вироби, сухарики пшенично-житні, ріжки вафельні для морозива
Румунія		халва соняшникова з вмістом какао, цукерки з вмістом какао, молочний шоколад, шоколадні батони.	вафлі, печиво солодке сухе, крекери, тістечко
Молдова		глазур кондитерська з вмістом какао, шоколадні цукерки з наповнювачем, молочний шоколад, молочно-шоколадні батончики	печиво сухе, вафлі, крекери, бісквітне тістечко з наповненням, панірувальні сухарі, сиркові торти

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Грузія		розчинний шоколадний напій, шоколадні цукерки з начинкою та без, глазур шоколадна, шоколад у плитках по 100 г	печиво солодке сухе, печиво вкрите молочним шоколадом, вафельні стаканчики, хлібці заморожені, вівсяне печиво
Казахстан	мармелад, карамельні цукерки з наповнювачем, білий шоколад	пористий чорний шоколад, молочний шоколад, цукерки глазуровані з начинкою	цукрове печиво, вафлі покриті шоколадом, грінки житні
Узбекистан	пористий білий шоколад, мармелад желейний і карамель		
Ірак	льодяникова карамель, тофі та іриски		
Німеччина			вафлі покриті шоколадом, печиво сухе з начинкою, солоне печиво

Динаміка імпорتنних поставок шоколадних кондитерських виробів у 2018 році демонструвала зростання на 26,7% до 27,7 тис. т на загальну вартість 131,3 млн USD, для порівняння за аналогічний період 2017 року загальна вартість імпорту становила 92,3 млн USD. Головними постачальниками були Польща – 32,7%, Німеччина – 15% та Нідерланди – 12,3% [6].

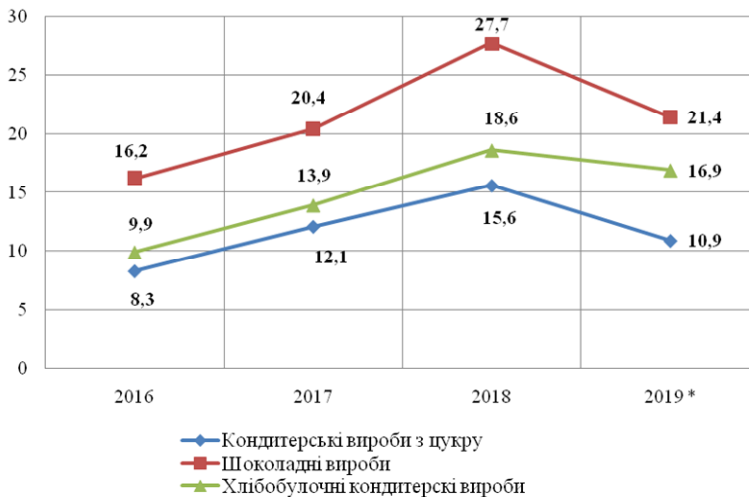

Рис. 4. Динаміка імпорту кондитерських виробів протягом 2016-2019* рр. (тис.т)

Джерело: Державна служба статистики

Примітка: ¹дані за 2019 рік вказані станом на січень-вересень.

Розглядаючи імпорتنу динаміку хлібобулочних кондитерських виробів попереднього 2018 року варто відзначити зростання поставок до країни на 25%. Сезонність постачань залишилась незмінною – жовтень-грудень. Загальний обсяг імпорту склав 18,7 тис. т на загальну суму 40,2 млн USD, для порівняння за аналогічний період 2017 року показник імпорту склав 12,2 тис. т на загальну вартість 13,3 млн USD.

Висновки. В цілому динаміка розвитку українського кондитерського ринку стабільна та має позитивну тенденцію до зростання. Якість вітчизняної продукції не поступається імпортовані, відповідно можна говорити про зміцнення позицій підприємств кондитерської галузі на міжнародному (особливо європейському ринку). Підприємства-лідери такі як: корпорація «Roshen», кондитерська фабрика «АВК», компанія «Конті» та ін. – на власних виробництвах забезпечують застосуванням новітніх технологій та впровадженням систем управління якістю та безпечністю харчових продуктів відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO та IFS, що підтверджується відповідними сертифікатами. Створюються і розробляються нові оригінальні рецептури та продукти з використанням сучасних технологій та якісних інгредієнтів, а й вдосконалювати процес виробництва з метою оптимізації природних ресурсів, що дозволяє проводити виробничу та збутову політику, яка відповідає глобальним цілям сталого розвитку. При умові стабільної економічної, політичної та соціальної ситуації в країні вітчизняна кондитерська галузь в майбутньому буде цілком конкурентоспроможна та має всі шанси збільшити та закріпити свої позиції на світовому ринку, розширюючи при цьому експортні ринки.

Список використаних джерел:

1. Корніковський Д. О. Аналіз економічних факторів впливу на кондитерську промисловість України / Д.О. Корніковський // Економіка харчової промисловості. – 2014. – С. 47.
2. Закревська Л. М. Сучасний стан та перспективи розвитку експортної політики підприємств кондитерської промисловості України // Л. М. Закревська // Економіка: проблеми теорії і практики: – М:ЛНУ, 2015. – С. 165.
3. Махнуша С.М. Наукові підходи та практичні аспекти оцінки ринкових позицій брэнда (на прикладі галузі шоколадних і кондитерських виробів України) [Електронний ресурс] / С.М. Махнуша, С.М. Березова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. - № 1. – Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>
4. Тичинська А. І. Дослідження ринку кондитерських виробів України / А. І. Тичинська, М. А. Наумова // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

університету імені Василя Стуса. Том 1 / Ред. кол. Хаджинов І.В. та ін. – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. - 2017. – 134. - С. 122-126.

5. Офіційний сайт. [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Звіт про управління ПрАТ «Київська кондитерська фабрика», 2018 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт корпорації Roshen. – Режим доступу: <http://kcf.roshen.com/>

8. Соціальний звіт 2017-2018 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт корпорації Roshen. – Режим доступу: https://roshen.com/uploads/presentation/Roshen__AR-2018__32_1.pdf

9. Інформаційно-аналітичний звіт про ринки кондитерських виробів за квітень-травень 2019 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Ukrainian Food Export Board. – Режим доступу: <http://www.ukrainian-food.org/uk/post/informacijno-analiticnij-zvit-po-rinkam-konditerskih-virobiv-za-traven-cerven>

References:

1. Kornikovskiy, D.O. (2014). Analysis of economic factors of influence on the conditioning industry of Ukraine. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti [Economics of the food industry]*, pp. 47. (in Ukr.).

2. Zakrevska, L.M. (2015). The Current State and Prospects of Export Policy Development of Confectionery Enterprises in Ukraine. *Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku eksportnoi polityky pidpryemstv kondyters'koi promyslovosti Ukrainy [Economics: Problems of Theory and Practice]*, pp. 165. (in Ukr.).

3. Makhnusha, S.M. (2012). Scientific approaches and practical aspects of brand market position estimation (on the example of chocolate and confectionery industry of Ukraine). *Marketing and innovation management*, vol. 1. Available at: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/> (Accessed 21 January 2020) (in Ukr.).

4. Tychinska, A.I., Khadzhinov, I.V. (2017). Research of the market of confectionery in Ukraine. *Bulletin of the student scientific society of Donetsk National University named after Vasyl Stus. Visnyk students'koho naukovoho tovarystva Donets'koho natsional'noho universytetu imeni Vasylia Stusa [Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University]*, vol.1, pp. 122-126. (in Ukr.).

5. *State Statistics Service of Ukraine* (2018). Official site. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 21 January 2020) (in Ukr.).

6. *State Statistics Service of Ukraine* (2018). *Export-import of certain goods by countries of the world*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 21 January 2020) (in Ukr.).

7. Roshen Corporation Official Website (2018). *Management Report of PJSC "Kyiv Confectionery Factory"*. Available at: <http://kcf.roshen.com/> (Accessed 21 January 2020) (in Ukr.).

8. Roshen Corporation Official Website (2018). *Social Report 2017-2018*. Available at: https://roshen.com/uploads/presentation/Roshen__AR-2018__32_1.pdf (Accessed 21 January 2020) (in Ukr.).

9. Official site of Ukrainian Food Export Board (2019). *Confectionery Market Information and Analysis Report for April-May 2019*. Available at: <http://www.ukrainian-food.org/uk/post/informacijno-analiticnij-zvit-po-rinkam-konditerskih-virobiv-za-traven-cerven> (Accessed 21 January 2020) (in Ukr.).